

Pomona, een coöperatief boslandbouwbedrijf in wording

Twee jaar geleden droomde een groepje samentuinders uit de regio Sint-Niklaas, gedreven door de uitdagingen waar de landbouw voorstaat, over een boerderij die zowel consumenten als landbouwers toebehoort. Deze boerderij zou volgens de principes van herstellende landbouw werken, en zo divers zijn dat alle voeding van de boerderij zou kunnen komen. In dit opzicht zouden ook bomen, struiken en meerjarige planten een belangrijke rol toebedeeld krijgen. Op dit moment is de droom een concreet project geworden in volle ontwikkeling. Het project kreeg de naam [Pomona](#), verwijzende naar de Romeinse godin van de vrucht- en notenbomen. De uitwerking gebeurt onder de vorm van een burgercoöperatie. Agroforestry-pionier [François Van Ongenaert](#) en nieuwe bioboer Koen Doggen sprongen mee op de kar en daarmee is de zoektocht naar landbouwers en een groot deel van de nodige landbouwgrond voorlopig van de baan. Nu is het nog wachten op voldoende vennoten om het project effectief van start te laten gaan.

Voorzitter Lieven Bauwens staat ons graag te woord om het project Pomona uit de doeken te doen.

Agroforestry-pionier François Ongenaert licht zijn motivaties voor agroforestry, en zijn keuze voor bepaalde boomsoorten toe.

“De missie van Pomona is lokale gebruikers bewustmaken en voorzien van een ruim aanbod van ecologisch geproduceerde kwalitatieve voeding en dit via herstellende landbouw” vertelt Lieven Bauwens, de voorzitter van de vzw (die ondersteuning moet bieden aan de coöperatieve) ons. Herstellende landbouw wordt in dit project geïnterpreteerd als agroforestry in zijn meest ruime vorm, waarbij ook principes van voedselbossen en permacultuur waar mogelijk geïntegreerd worden. Zo zullen niet alleen extra fruit- en notenbomen aangeplant worden, maar is het ook de bedoeling om een deel van de eenjarige planten te vervangen door meerjarige planten. Deze moeten niet elk jaar opnieuw aangeplant worden, waardoor de grond niet bewerkt moet worden en dus meer rust krijgt. De inspiratie voor deze aanpak haalt de vzw bij [Mark Shepard](#), die een commercieel landbouwbedrijf in de Verenigde Staten uitbaat, waarin hij met meerjarige gewassen het natuurlijke bioom in de regio wil nabootsen.

De inspiratie voor het coöperatieve model haalt Pomona vooral bij de Herenboeren, kleinschalige coöperatieve landbouwbedrijven in Nederland. Maar hoe ziet het verdienmodel achter zo'n gemeenschapsboerderij er nu precies uit? Wel, bedoeling is om tot een landbouwbedrijf te komen waarvan zowel consumenten als producenten samen aandeelhouder zijn. Vennoten betalen een vast bedrag bij de instap in de coöperatie, dat gebruikt zal worden voor investeringen, bv. aankoop van machines, tunnelserres en landbouwgrond. Daarna betalen vennoten een bedrag voor een wekelijks pakket met verse producten van de boerderij. Deze kunnen afgehaald worden op de boerderij of in ophaalpunten gekozen op basis van de woonplaats van de aandeelhouders. De grootte van dit pakket zal afhangen van de gezinssituatie en het consumptiepatroon van de afzonderlijke vennoten. Hiermee worden vooral de verschillende vaste kosten van de boerderij gedekt, waarvan de belangrijkste het loon van de boer. Volgens de oprichters van de Herenboeren kan een gemiddeld gezin voor 10€/persoon/week eten halen van zo'n coöperatieve boerderij, waarbij de boerderij voorziet in minstens 60% van de voeding die een gezin nodig heeft. Zolang de volledige capaciteit van de boerderij wat betreft consumenten niet bereikt is, wordt er de consumenten gevraagd om wekelijks een groentepakket, en maandelijks een aardappelen pakket af te nemen. Dit om de vaste kosten van de boerderij in de opstartfase zo veel als mogelijk te dekken.

“Maar dit hoeft niet zo te blijven eens we voltallig zijn, alles hangt af van wat de vennoten willen” legt Lieven uit. De bedoeling is dat er 150 à 200 vennoten worden gevonden die mede-eigenaar willen worden, en die mee beslissen over de werking van de coöperatie. De vennoten kunnen dus mee beslissen over wat er verbouwd zal worden en hoe dit zal gebeuren. Hij geeft hierbij ook een voorbeeld: *“Op dit moment is de boerderij volledig plantaardig. Er worden granen, groenten, en aardappelen verbouwd omdat wij dachten dat dat de basispakketten zijn die wij moeten aanbieden voor de instappende vennoten. Maar we zouden als vennootschap ook de beslissing kunnen nemen om dieren op de boerderij te introduceren, of zuivel te verwerken. En elk van die beslissingen, daar moet een ondernemingsplan aan gekoppeld worden, die dan op de algemene vergadering wel of niet goedgekeurd kan worden. En dan moeten we ook nadenken over de consequenties, over de omzet die gedraaid moet worden om rendabel te zijn. Dat soort beslissingen wordt samen met de coöperatie genomen.”*

Laagstamfruitbomen en bessenstruiken werden geplant om de vennoten op korte termijn van fruit te voorzien.

Ook tussen de groentebedden groeien er bomen.

Net zoals bij de [Herenboeren](#) in Nederland, hopen de oprichters van Pomona een 200-tal gezinnen of vennoten, goed voor een 500-tal personen, samen te brengen in de coöperatie. Om deze gezinnen te voeden, zou de boerderij 20 ha groot moeten zijn. Deze schaal is nodig om de boerderij op een circulaire manier draaiende te houden zonder organisch materiaal van buitenaf in te brengen. De bedoeling is dus ook om dieren in te brengen in het systeem die kringlopen kunnen sluiten, en

daarbovenop nog vlees- en/of melkproducten te leveren aan de vennoten. Gemakkelijk is het vandaag de dag echter niet om aan 20 ha landbouwgrond te geraken. Dat is één van de twee redenen waarom Pomona blij is om met François in zee te kunnen gaan. François heeft zelf 14ha landbouwgrond in eigendom die hij ten dienste stelt van de coöperatie. Met het geld dat de vennoten betalen bij de instap hoopt de coöperatie de overige grond die nodig is aan te kopen, om zo te komen tot één aaneensluitend bedrijf. Een eerste investering door de coöperatie in grond werd al gedaan: in december 2017 werd er 1.22ha grond aangekocht, grond die François voordien pachtte. Het betreft hier grond die al jarenlang biologisch bewerkt wordt, net zoals de grond die François in eigendom heeft.

Een tweede goede reden om met François in zee te gaan, is natuurlijk zijn ervaringen en inspanningen wat betreft agroforestry. Van in het begin hadden de oprichters agroforestry als centraal landbouwsysteem voor ogen, waarbij men zich ervan bewust was dat het aankleden van het bedrijf met bomen een grote taak zou zijn. Echter, door de samenwerking met François moet er niet van nul begonnen worden: al eind jaren '90 is François begonnen met het planten van een meidoornhaag en knotwilgen, lang voor hij zelf van agroforestry had gehoord. Vanaf 2012 startte hij volop met agroforestry op de percelen zelf. Op een eerste perceel plantte hij walnoten en wintereiken, waarbij naast de noten ook kwaliteitshout zijn doel was. En vanaf dan kreeg François de smaak te pakken: gebruikmakende van de [Vlaamse agroforestry-subsidie](#) werden intussen vier percelen aangeplant, met onder andere walnoten voor het hout en voor de noten, kersenbomen voor het hout en de kersen, enz. Recent werden er nog laagstamfruitbomen en bessenstruiken geplant, specifiek in functie van Pomona, zodat er op relatief korte termijn ook fruit aan de vennoten kan geleverd worden. Wat ook een stokpaardje is van François, is verwerking en verkoop van eigen producten. Meerwaarde creëren door het zelf verwerken van producten is iets dat ook helemaal past binnen de werking van Pomona. Zo worden op dit moment al bloem, quinoa en walnotenolie van François onder de naam van Pomona verkocht.

François verwerkt zijn graan tot bloem, en zijn walnoten tot notenolie. Samen met de quinoa die hij produceert worden deze producten al onder de naam van Pomona verkocht.

En dan is er nog die andere boer, Koen, die nog niet zo lang geleden de Landwijzer-studie heeft afgerond. Koen zal voornamelijk aan de slag gaan met de 70 verschillende soorten groenten die gezaaid, geplant en geoogst zullen worden tussen de bomen. *“Ik heb geen voorbeeld gevonden in België van landbouwers die groenten kweken tussen bomen. Wel in Nederland en in Engeland, met een wisselend succes als resultaat. Het is niet vanzelfsprekend, maar ik hou wel van wat pionierswerk”* vertelt Koen ons. Daarnaast heeft hij het ook over de voortdurende afweging die hij moet maken tussen duurzaamheid, arbeid en efficiëntie. *‘Ik gebruik een net om mijn groenten te beschermen. Naast de bescherming die het geeft, creëert het ook een soort serre-effect. Het nadeel is dat ik mijn groenten niet kan monitoren, en dat het net van plastic en dus van olie gemaakt is. Daartegenover staat dan weer dat het net 10 jaar mee kan gaan. Het is een constante afweging die ik moet maken.’* Ondanks sommige praktische keuzes, blijft zo’n grote diversiteit aan gewassen veel arbeid met zich mee brengen. Om dit op te vangen is een halftijdse seizoenarbeider ingerekend om mee te draaien op het bedrijf. Desondanks zijn de vennoten meer dan welkom om een handje toe te steken als ze daar zin in zouden hebben. Dit zou de kosten van de coöperatie naar beneden halen, en op die manier alle vennoten ten goede komen.

Bioboer Koen Doggen vertelt ons over de voortdurende afweging tussen duurzaamheid, en arbeid en efficiëntie. Hij staat hier tussen de groentebedden, die in blokken onderverdeeld zijn door rijen van bomen.

Extra informatie:

- Brochure “Bomen voor Veerkracht” (2018) met getuigenissen van bioboeren over agroforestry:
https://www.agroforestryvlaanderen.be/Portals/89/documents/Brochures/Agroforestry_Brochure_LoRes_V4.pdf
- Getuigenis François:
https://www.agroforestryvlaanderen.be/Portals/89/documents/Biologisch_akkerbouwbedrijf_Francois_Ongenaert.pdf
- Informatie over de Vlaamse agroforestry subsidie:
<https://lv.vlaanderen.be/nl/subsidies/perceel-en-dier/plant/aanplantsubsidie-voor-boslandbouwsystemen-agroforestry>
- Website Herenboeren: <https://www.herenboeren.nl/>
- Website Pomona: <http://www.pomonacoop.be/>

AGROFORESTRY
VLAANDEREN

The logo consists of the words 'AGROFORESTRY' and 'VLAANDEREN' stacked vertically. 'AGROFORESTRY' is in a dark green color, while 'VLAANDEREN' is in a grey color. The text is centered within a light beige rectangular background.